

diumenge dels Rams: / les taules són parades - de palmes, llors y rams, / de fulles d'olivera - y un ciri molt galan / ---», versió F₂, v. 2, imprès en full solter, però en una versió en cat. occid. (recollida a Agramunt o a Bellpuig): «de fulletes y de rams, / y palmes y oliveres - y llauré molt galan».

DERIV.: *Llorer*, però, és el que es troba generalment. Les famoses coronacions dels nostres poetes medievals feren que la forma oc. *laurier* reemplaçés la del castellà corrent tornant-s'hi *laurel*; i també es propagà 10 així la catalana ja a mj. S. XIII, ço que ens en forneix indirectament el primer testimoni que en tinc assequible, en el considerable poema leonès d'*Alexandre*: «Era un logarejo por verdat apostiello: / estava en medio un *lorer* anciano, / los ramos bien espessos, el tronco muy sano, / cobrió la tierra un vergel muy loçano» (O. C., 889a).

Figura *lorer* en el *Diccionari de Rims* de Jacme Marc (n.º 1324), i en Busa-Nebrissa 1507: «*lorer, arbore: laureus, -rea*» (D-III-3); en OPou: «*llorer: laurus*» 20 (*TbPu.*, 53); «al munt Tabor / lo Rey senyor / ric cavalcà / --- fon lo camí / com a bell prat, / tot enramat / --- / per on passava / la gent portava, / ab gran plaer, / al cap *lorer* / signant victòria / designant glòria / ---», JRoig (*Spill*, 13342). En la llengua parlada moderna té avui molta extensió una pronúncia d'altres aprofitats *lauré*, que és la que domina, formant contrast amb el monoftong de *lòr*, en els mateixos llocs: no sols en ross., sinó a la gran majoria del domini cat. or., incloent-hi fins el parlar familiar de Bna.: així ho vaig anotar a Corbera de Dalt, La Clusa, Banyuls, d'on crec que segueix sense gaire interrupció per l'Emp. i Girona almenys fins al Maresme (StPol de Mar; i a dalt del Montnegre hi ha la *font del lóuré* damunt Horsavinyà); ja hem vist *llaurer* en el romanç recollit a Agramunt o Bellpuig. Però a l'alt Pallars diuen *loré* (V. Ferrera, Cardós, Farrera, 1932-1934).

Crec, en canvi, que *loré(r)* és avui general a les Illes i en el P. Val.: a Bocairent hi ha la Font del *lorér* 40 (1963) i MGadea: «¿qui que siga valencià --- no desfruta --- al vore cremar les falles, y més encara les bunyoleries tan enflocades, plenes de bunyòls, y el pollís de *llorer* que totes tenen eixos dies plantat a la porta?» (*T. del Xè* I, 279). *Lloreret* val. «Daphne laureola, *lauriole majeure*» entre les *Octandria* (Cavanilles, 1797, *Observ.* II, 329). *Llorerar*; *lloredal* («lloc de *lorés: lauretum*», Busa-N. 1507, D-iii-3); *lloreda* (Jaume Marc, 207; Aversó); «*lloredar* o lloc de *llorer: lauretum*», DTo. 1647, Lacav. «Aurons y lladoners també sospiren, / mort y esbrancat quan a sos peus obiren / lo més gallart *llorer* del *lloredar* / quan veuen sos ulls blaus, que ja no miren / y, tant que reyen, / ara fan plorar», *Canigó* IX, 42c. *Llorejar*. Mots savis *lauraci, laurear, laurèola* (també *lloriola*); *lauric; laurina; laurini*.

L'adjectiu antic *llor, llora*, nom de color, ha presentat un seriós problema etimològic. Que segurament s'ha de resoldre identificant-lo amb el nom de planta, pel matís força més fosc que distingeix tan marcada- 60

ment del d'altres plantes el color verd del llorer. En veritat el color que designa no és el mateix pertot, en les llengües afins de la nostra. Car si el cast. ant. *loro* i gall. *louro* designen així mateix éssers i coses de color fosc, el port. *louro* és 'ros'; *lauret* en parlars gascons, i també segurament el basc bisc. *laru*, 'groc pàlid', 'icterícia', *lauru* i *lor* en parlars alpino-venecians, *larə* en albanès, són tots ells denominació de bèsties tacades de colors foscos; però en el fons la diferència no és gaire gran; i, fins en gallego-portuguès, on el significat 'ros' no està comprovat fins al S. XVI, la discrepància del galleg és indicatiu que començaria per ser un color entre daurat i fosquejant.

En català el tenim documentat com a epítet d'animals des del S. IX, i de primer amb el diftong etimològic *au* encara conservat: «unum boem colore *lauru*», any 846 (Abadal, *Comt. de Pall. i Ribag.*, n.º 34); «ipsum pullino *lor*», doc. de 1063 del Cart. de St. Cugat (II, p. 300); «equum *laur* balzà», Vic, 1231 (CaCandi, *MiscHiCat.* II, 431). Més tard s'aplica molt a persones. MiretS ens confirma que els *moros llors* se citen sovint com a esclaus en docs. medievals catalans, però és indubtable que s'erra, suggestionat pel port. *louro*, en entendre 'ros' l'ex. que troba en un doc. de Barberà de 1275 (*RHisp.* xLI, 11ss.): ¿qui creuria que aquesta anomalia racial es donés tan sovint?

S'engruixeix a braços: «venc a vós --- una sarrahina *llora* anomenada *Axa*» en un doc. de 1291 de l'Arx. Parr. de StaCQ. (JSegura, *Veu del Monts.*, 1893, 239); «fuerunt traditi libertati Martinus, niger, Magdalena nigra, et Sicilia fusca, *lora*, qui fuerunt servi» (c. l'a. 1500, *CoDoACA* xxviii, 136-7). És evident que, en lloc de ser moros (algerians etc.) de raça blanca, es tracta justament de sarraïns negroides, si no negres del tot, que el tràfic ens portava d'Àfrica endins: «--- totes, / de qualque stat, / color, etat, / ley, nació / --- / les cristianes, / juhies, mores, / negres e lores, / roges e blanques, / dretes y manques / ---», JRoig (*Spill*, 424). «*Lor*, entre blanc y negre: fuscus, luridus; *lor*, que tira a negre ---», Busa-N.

Altrament avui viu encara *llora* com a nom d'una espècie de bolet, la que a d'altres bandes anomenen *puagra* (BDC IV, 24) o *cualbra* (veg. CUA), de característic color morat o violaci: així vaig anotar *lòrə* a Osona (Tavernoles, 1935); «*lòrəs*, llenegalls, pinetells, fredolics, pebrassos» són els bolets més freqüents en el més alt Penedès (St. Martí Sarroca, 1954); a Pineda distingeixen les «cuabres» en c. *blanques* i c. *lòrəs*, aquestes «d'un color gris com fosc» (1978); BDC IV, 24; IX, 101; a St. Aniol de Finestres aquesta varietat de «cualbra» s'anomena *llorell* (1968). Mentre que a Menorca la *llora* és una mena de raim (veg. CRINYANA). Pron. amb ò oberta, confirmada ja per la rima de Jaume Roig amb *mores*. I una o oberta catalana, quan correspon a una o tònica castellana sense diftong, postula ineludiblement un ètmon amb *au*. D'aquí probablement *llorina* mall. 'ventositat' (cf. noms de bolet com *pet-de-llop*, o bé cast. SETA 'bolet' > 'vulva', DCEC, al costat de σηπτά).

No sabem del cert com llegir la grafia *l-w-ra* que